

Warszawa, 6 września 2025 r.

**Stanowisko dotyczące reformy Polskiej Akademii Nauk, w szczególności zapisów
proponowanej przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego
nowelizacji ustawy o PAN**

Punktem wyjścia do jakiegokolwiek reformy Polskiej Akademii Nauk powinno być przeprowadzenie szczegółowej analizy aktualnego stanu Akademii, zidentyfikowanie najistotniejszych problemów, z jakimi mierzy się Akademia i instytuty PAN oraz określenie najlepszych sposobów ich rozwiązania. Celem wszelkich działań, w tym zmian legislacyjnych dotyczących Akademii, powinno być zapewnienie warunków lepszego rozwoju Akademii i jej instytutów, włączając w to odpowiednie finansowanie oraz zapewnienie jak największej autonomii prowadzonych badań naukowych.

Naszym zdaniem, wspomniana wyżej, wystarczająco szczegółowa analiza nigdy nie została wykonana, a próby reformowania PAN sprowadzały się głównie do opracowywania coraz to nowych propozycji zmian ustawy o Polskiej Akademii Nauk. Kolejną tego typu próbą jest aktualnie konsultowany projekt ustawy o zmianie ustawy o Polskiej Akademii Nauk firmowany przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego.

Powyższy projekt wprowadza rewolucyjne zmiany w większości zapisów ustawy o PAN, uznając że: *„Podstawowym problemem wymagającym rozwiązania w obszarze organizacyjno-prawnym działania Polskiej Akademii Nauk (...) jest wadliwość procesów zarządczych, w tym brak ich transparentności na poziomie PAN i instytutów naukowych”*. Wbrew temu zapisowi, projekt wprowadza, bez uchwytnego uzasadnienia, zmiany w wielu artykułach obecnie obowiązującej ustawy, które nie dotyczą *„procesów zarządczych”*, np. całkowita zmiana sposobu wyłaniania członków komitetów naukowych PAN.

W opisie projektu w części *„Istota rozwiązań planowanych w projekcie, w tym proponowane środki realizacji”* napisano m.in., że: *„Nadrzędnym celem projektu ustawy jest ugruntowanie pozycji PAN jako silnej, autonomicznej instytucji naukowej (...)”*. W konkretnych proponowanych przepisach trudno jest wskazać zmiany, które temu celowi służą, a łatwo można wskazać takie, które są z nim sprzeczne, np. przeniesienie kompetencji organu nadzorującego PAN z Prezesa Rady Ministrów na ministra właściwego ds. nauki, co obniża prestiż Akademii.

Jesteśmy gotowi odnieść się do poszczególnych proponowanych przepisów zawartych w projekcie, ale uważamy że korzystniejsze dla Akademii, jej instytutów i całego środowiska naukowego byłoby zrealizowanie scenariusza zaproponowanego przez prof. Ewę Łętowską, tj. opracowanie Białej Księgi o PAN, która mogłaby stać się początkiem rzetelnej reformy Akademii. W opracowywaniu takiego dokumentu powinno brać udział również środowisko naukowe PAN, a zmiany powinny się odbyć ewolucyjnie, bez stosowania zbędnego i niczym nie uzasadnionego pośpiechu i presji.

Nawet bez Białej Księgi o PAN łatwo można zauważyć, że Akademii oraz jej instytutom najbardziej szkodzi permanentne niedofinansowanie. Zgadzaemy się z Autorami dokumentu pt. *„Stanowisko dyrektorów instytutów naukowych PAN w sprawie założeń do projektu ustawy o zmianie ustawy o Polskiej Akademii Nauk”*, podpisanego przez prof. Stanisława Mazura i prof. Jarosława Stolarskiego, że *„najlepszym sposobem dalszego wzmocnienia PAN byłoby strategiczne dofinansowanie jej placówek naukowych na poziomie najlepszych uniwersytetów badawczych (...), przy jednoczesnym pozostawieniu dużej autonomii w zakresie wewnętrznej organizacji korporacji oraz sposobu merytorycznego nadzoru przez nią placówek PAN”*.

Prof. dr hab. inż. Dorota G. Pijanowska
członek korespondent PAN
Zastępca Dyrektora ds. Naukowych
Instytut Biocybernetyki i Inżynierii Biomedycznej
im. Macieja Nałęczca PAN

Prof. dr hab. inż. Piotr Ładyżyński
Dyrektor
Instytut Biocybernetyki i Inżynierii Biomedycznej
im. Macieja Nałęczca PAN